

QARABAĞ BÖLGƏSİNİN APIDAE FƏSİLƏSİ ARIKİMİLƏRİ

Xalid Əliyev, Gülər Hüseynzadə

*Azərbaycan Respublikası Elm və Təhsil Nazirliyinin Zoologiya İnstitutu,
guler2000@yahoo.com*

Apidae – əsl arılar və ya arikimilər fəsiləsinə *Apis mellifera* – bal arısı, *Bombus* cinsinə mənsub zolaqlı arılar və son təsnifata görə (Michener, 2000, 2007), əvvəlki *Anthophoridae* (*Nomadinae* və *Xylocopinae*) və *Ctenoplectridae* fəsilələrinin arıları da daxildir. *Ctenoplectridae* fəsiləsi arılarına Azərbaycanda təsadüf edilmir, onlar tropik Afrika, Asiya və Avstraliyada yayılmışlar.

Apidae fəsiləsinə mənsub arılar böyük təsərrüfat əhəmiyyətinə malikdir, belə ki, onlar çiçəkli bitkilərin əsas tozlandırıcılarıdır, bal arısı isə bal və digər müalicəvi arıçılıq məhsullarını verir. Fəsilə 3 yarımfəsiləyə bölünür: *Apinae*, *Nomadinae* və *Xylocopinae*.

Qarabağ bölgəsində bu fəsiləyə mənsub arikimilər 1980-1985-ci illərdə tanınmış entomoloq Xalid Əliyev tərəfindən öyrənilmişdir. Materiallar əsasən Xankəndi şəhərinin ətrafı, Ağdərə, Tərtər, Şuşa rayonları, Şıxarx qəsəbəsi, Kəlbəcər, İstisu ərazilərindən, Qaybalı meşəsindən toplanmışdır.

Qarabağda *Apidae* fəsiləsinə aid 109 növ arı aşkar edilmişdir: *Nomadinae* yarımfəsiləsindən *Nomada* cinsinə aid 36 növ kleptoparazit arı – *N.arrogans*, *N.armata*, *N.bluthgeni*, *N.bifida*, *N.bispinosa*, *N.boucehi*, *N.baeri*, *N.calimorpha*, *N.collarae*, *N.chrysopyga*, *N.distinguenda*, *N.dalii*, *N.facilis*, *N.flava*, *N.flavoguttata*, *N.femoralis*, *N.fucata*, *N.furvoides*, *N.goodoniana*, *N.gribodoi*, *N.lathburiana*, *N.lineola*, *N.marschamella*, *N.mauritanica*, *N.mutica*, *N.nobilis*, *N.nuptialis*, *N.oculata*, *N.pallispinosa*, *N.pilosa*, *N.roberjeotina*, *N.sexfasciata*, *N.sybarita*, *N.transitoria*, *N.trispinosa*, *N.cruenta*, *Apinae* yarımfəsiləsindən *Tetralonia* cinsinə aid 13 növ – *T.macroglossa*, *T.tricincta*, *T.hungarica*, *T.ruficollis*, *T.dentata*, *T.graja*, *T.acutangula*, *T.ruficornis*, *T.scabiosae*, *T.nana*, *T.salicariae*, *T.spectabilis*, *Eucera* cinsindən 11 növ – *E.cinerea*, *E.chrysopyga*, *E.nigrilabris*, *E.excisa*, *E.clypeata*, *E.seminuda*, *E.longicornis*, *E.tuberculata*, *E.interrupta*, *E.nitiventris*, *E.difficilis*, *Habropoda* cinsindən 2 növ – *H.torsata* və *H.zonatula*, *Clisodon* cinsindən 2 növ – *C.fucatus* və *C.muscaria*, *Amegilla* cinsindən 10 növ – *A.albigena*, *A.magnilabris*, *A.quadrifasciata*, *A.velocissima*, *A.ochroleuca*, *A.saussurei*, *A.garrula*, *A.salvae*, *A.nigricornis*, *A.trochantericum*, *Paramegilla* cinsindən 2 növ – *P.podagra* və *P.gracilipes*, *Anthophora* cinsindən 15 növ – *A.atricilla*, *A.fulvitarsis*, *A.parietina*, *A.acervorum*, *A.crinipes*, *A.aestivalis*, *A.radoszkowskyi*, *A.monacha*, *A.robusta*, *A.biciliata*, *A.mucida*, *A.harmale*, *A.uljaninin*, *A.cyama*, *A.dufourei*, *Paramegilla* cinsindən 2 növ – *P.podagra* və *P.gracilipes*, *Melecta* cinsindən 3 növ – *M.armata*, *M.luctuosa* və *M.aschabadensis*, *Ammobatoides abdominalis*, *Thyreus* cinsindən 3 növ – *T.ramosus*, *T.histrionicus*, *T.truncatus*, *Xylocopinae* yarımfəsiləsindən: tropik *Ceratina* cinsinə aid 6 növ – *C.chalcites*, *C.callosa*, *C.dallatorrheana*, *C.loewi*, *C.acuta*, *C.cyanea*, *Xylocopa* cinsinə aid 4 növ – *X.violacea*, *X.valga*, *X.iris*, *X.rufa*, *Tetralonia* cinsindən 12 növ – *Tetralonia ruficollis*, *T.scabiosae*, *T.nana*, *Eucera chrysopyga*, *E.excisa*, *E.nitiventris*, *Amegilla magnilabris*, *A.ochroleuca*, *A.trochantericum*, *Clisodon muscaria*, *Melecta aschabadensis* və *Thyreus truncatus* arıları Qarabağ bölgəsi üçün xarakterik növlərdir.